ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston Milliy Pedagogika Universiteti

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqichlari bo'yicha)
13.00.07 Ta'limda menejment
13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

№2(1)
2026

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 342 sahifa,
2-fevral, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:
Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI
Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),dotsent
Doniyorov S. M. –"Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ
Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:
Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:
Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician
Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Shermuhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor
Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)
Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics
Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences
Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:
Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:
• Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
• Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)
Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):
• Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
• Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

O'quvchilarni intellektual rivojlantirishning psixologik omillari 22
Ashurov Ramzidin Ramazonovich

Maktabgacha ta'limda bolaning kitobxonlik madaniyatini shakllantirishda oila bilan ishlashning nazariy asoslari 27
Jumanova Fatima Uralovna, Allaberganova Munisa Begimboy qizi

Maktabgacha ta'lim tizimida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanishning metodologik asoslari 32
Jo'rayeva Nargiza Tairovna, Bekbergenova Yulduz Tanirbergen qizi

Faoliyatli yondashuv asosida maktabgacha 6-7 yoshli bolalarda nutqiy ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasi 35
Ziyodullayeva Mohirabonu Ikromjon qizi

Davlat ta'lim muassasalarida manfaatlar to'qnashuvini boshqarishning tashkiliy-huquqiy mexanizmlari 39
Xaybatullaeva Sojidaxon Ziynatullayevna

Umumta'lim maktablarida jismoniy tarbiya darslarining samaradorligini oshirishda integratsion yondashuv 42
Kamolitdinov Mirzohid

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining mantiqiy tafakkurini rivojlantirishda interfaol metodlarning samaradorligi 45
Kamolitdinova Dilnoza Axmadilaxanovna

Bo'lajak tarbiyachilarda kreativ faollikni rivojlantirish mexanizmlari 48
Nurjanova Rayxan Urazbaevna

Sinf biologiya fanini o'qitishda TIMSS topshiriqlardan foydalanish metodikasi va baholash mezonlari 52
Xaitboyeva Dilorom Rustam qizi

Qandli diabet tashxisli bemorlarda shaxs tuzilmasining emotsional komponentlari 56
Sadikova Umida Botirovna

Maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirishda pedagogik diagnostikani amalga oshirishning natijaviyligi 60
Maxmutazimova Yulduz Raxmatovna, Qodirova Shaxnoza Saidazim qizi

Kasbiy imij shakllanishida psixologik jihatlarning tafovutlari 64
Aminova Dilnoza Orifjonovna

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari direktorlarining jamoa bilan ishlash jarayonida yetakchilik kompetensiyalarini rivojlantirish 69
Abdiyeva Fazilat Fayzulla qizi

Kichik maktab yoshidagi bolalar shaxsi rivojlanishida psixologik moslashuvning tipik xususiyatlari 73
Mirsaitova Guzal Baxodirovna

Oliy ta'lim tizimida variativ modellashtirish asosida talabalarning kreativ faoliyatini rivojlantirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalarining qo'llanilishi 76
Quvvatova Mohira Hikmatillayevna

Interfaol treninglar orqali o'qituvchilarning innovatsion fikrlashini rivojlantirish tajribasi 79
Abdiyeva Shodiyona Yodgor qizi

Maktabgacha yoshdagi bolalarda milliy qadriyatlar asosida axloqiy tarbiyani shakllantirishning ahamiyati 82
Zulayxo Nazarova, Qarshiboyeva Muxlisa Ismatullo qizi

Ijodiy qobiliyatni o'stirishda pedagogik mahorat va innovatsion metodlar 85
Mutallibova Odinaxon Mirzaolimjon qizi

Umumiy o'rta ta'lim maktablarida olimpiadalarga tayyorlashda masalalar yechish texnologiyasi 11-sinf misolida 89
Aslonov Xayrullo Shukrullo o'g'li

Bokschi qizlarni texnika taktikasini takomillashtirish 94
Axmedov Latifjon G'ayrat o'g'li

Ixtisoslashtirilgan terminologiyaning asosiy lingvistik xususiyatlari 99
Axmedova Dilnoza Anvarovna

Interfaol metodlar orqali zamonaviy darslarni tashkil etishning o'ziga xos tendensiyalari 102
Bakirov Otabek Bo'ranovich

Boshqaruv psixologiyasi terminlarini tarjima qilishning metodologik muammolari 106
D. J. Norboyeva

Raqamli transformatsiya sharoitida oliy ta'lim muassasalari talabalari ruhiyatiga virtual muhitning salbiy ta'siri 110
Giyosov Ulug'bek Eshpulatovich, Turayeva Nigora Husniddin qizi

Hamshiralik ishida raqamli texnologiyalardan foydalanishning samaradorligi 113
Rasulova Gulmira, Amonova Dildora, Abdurahmonov Aziz, Hakimova X. X.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kognitiv qobiliyatlarni shakllantirishda zamonaviy pedagogik yondashuvlar 117
Jumayev Xushboq Soatmumin o'g'li

Principles of Organising Autonomous Learning 121
Khazratova Zukhra Mamaraimovna

Najot – ta'limda, najot-tarbiyada 124
Mo'minova Manzura Mamasodiqjonovna

Educational Potential of Museum Pedagogy and Criteria for its Application in Developing Historical Thinking of Pre-Service History Teachers 127
Niyozov Javlonbek

Landshaft dizayni vostasida bo'lajak maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyachilarining estetik va kreativ ko'nikmalarini rivojlantirish 131
Radjapova Zuxra Tirkashevna

Abdulla Avloniy pedagogik merosida shaxs psixologiyasi masalalari 134
S. O. Mamarasulov, D. A. Egamberdiyeva

TBL metodini qo'llash orqali o'quvchilarning madaniyati va ijtimoiy muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish 138
Sodikova Oyshakhon Muxammadsodik

Pedagogik innovatsiyalarni boshqarishning nazariy-metodologik asoslari 142
Solihova Barno Sodiq qizi

Boshlang'ich ta'lim magistratura talabalarining ijodiy faolligini rivojlantirish shart-sharoitlari 146
Yarmatov Shermo'min Rahmatovich

Формирование готовности родителей детей старшего дошкольного возраста к выполнению воспитательной функции в семье 149
Атаджанова Сохиба Талиповна

Redjio pedagogik yondashuv asosida maktabgacha katta yoshdagi bolalarda mantiqiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish pedagogik muammo sifatida 152
Djamilova Nargiza Nuritdinovna, Otahonova Marjona

Talabalarda algoritmik kompetentlikni rivojlantirishning sun'iy intellekt va Big Data Analytics asosida o'quv faoliyatini real vaqt rejimida kuzatuvchi va boshqaruvchi konseptual modelni takomillashtirish 155
Kayumova Nazokat Rashitovna

Raqamli ta'lim muhitida chet tili o'qituvchilari va talabalar o'rtasidagi interaktsiyaning pedagogik samaradorligi va innovatsion mexanizmlari 163
Eshonqulova Umida Xolmirzayevna

MTTlarda nutqni rivojlantirishga doir mashg'ulotlarda interfaol usullardan foydalanish texnologiyasi 168
To'laboyeva Iqbolaxon Olimjonovna

Ta'lim jarayonidagi konfliktlar 173
Abulova Mohigul Komiljonzoda

Talabalarning bolalarda ijtimoiy moslashuvni shakllantirishga kasbiy tayyorgarligini takomillashtirish 176
Inomova Mahliyo Yusuf qizi

Shaxs tuzilmasida ma'naviy intellekt: nazariy-metodologik tahlil va psixologik interpretatsiya 179
Mirxoliqova Charos Xabibullaevna

18-20 yoshli belbog'li kurashchilarning musobaqa oldi jismoniy tayyorgarliklari 183
Muzafarov Muxammadali Maxsudovich

Talabalarda mustaqil ta'lim topshiriqlaridan foydalanib kasbiy madaniyatini rivojlantirishga zamonaviy yondashuvlar (boshlang'ich ta'limda tarbiya fani misolida) 187
Yadgarova Surayyo

Maktab o'quvchilariga pedagogik ta'sir ko'rsatishda o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olish 190
Yo'ldoshova Shahlo Shukurullo qizi

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini ma'naviy-ma'rifiy faoliyatga tayyorgarligini rivojlantirishning nazariy tahlili 194
Yusupova Sanobar Odil qizi

Типология научного текста: от жанровой классификации к дискурсивной модели 197
Бахтияр Катибжанович Саттаров

Взаимодействие педагога и семьи в профилактике и преодалении стресса у детей дошкольного возраста 201
Г. С. Алиходжаева, Х. Рахимова

Условия эффективности инклюзивного образования 206
Г. С. Алиходжаева, Л. О. Бекмуродова

Педагогическая готовность к обучению в школе детей билингов 211
Г. С. Алиходжаева, Н. А. Ганиева

Педагогические условия формирования эмоционального интеллекта у дошкольников 216
Джалилова Феруза Намазовна

Milliy meros va musiqiy madaniyatning yosh avlod tarbiyasidagi o'rni 219
Zuhriddin Azizov

Госпитальная школа как пространство поддержки и развития ребёнка (на примере госпитальной школы при детской клиники Синсиннати, США) 222
Муминов Р. Р., Хакимова Н. Х., Набиева Г. Г.

Интерактивные формы работы в процессе профориентации детей дошкольного возраста 227
Н. Т. Жураева, С. М. Ахмеджанова

Samarali hamkorlikdagi faoliyatga tayyorlashga oid yondashuvlar 231
Hojiyeva Zulfiya O'ktamovna

Поэтапное вовлечение детей с расстройствами аутистического спектра в дошкольное инклюзивное образование: комплексный анализ научно-теоретических и практических подходов 234
Сабина Рагимова Ровшан кызы, Айсель Масимова Арастун кызы

Umumta'lim maktablarida fizika fanini o'qitish metodikasini rivojlantirishda sun'iy intellektdan foydalanishni boshqarishni takomillashtirish 245
Allaniyazova Bibigul Sarsenbay qizi

Boshlang'ich sinflarda ona tili va o'qish savodxonligi darslariga kreativ fikrlash asosida tayyorlash 248
Botirova Jumagul Chori qizi

Boshlang'ich sinflarda fanlarni o'qitish metodikasini rivojlantirishda sun'iy intellektdan foydalanishni boshqarishni takomillashtirish 254
Kaypova Gulnara Muratbaevna

Umumta'lim maktablarida tabiiy-ilmiy savodxonlik ko'nikmalarining rivojlantirish masalalari 257
Davletova Hamida Xasan qizi

Boshlang'ich sinf o'quvchilarini ma'naviy axloqiy ruhda tarbiyalashning psixologik jihatlari....................... 261
Fayzullayev Ermat Majidovich, Ortiqova Mashxura

Orkestr va ansambllarning fan sifatidagi o'rni va tarbiyaviy ahamiyati 265
Fayzullayev Ermat Majidovich

Maktab fizika darslarida interaktiv dasturlar va simulyatorlardan foydalanish metodikasi......................... 269
Xayriddinova Malikaxon Qodirxon qizi

Musiqada midi musiqiy cholg'ularning raqamli interfeysi 274
Omonov Xasanxon Sulaymonovich

Karyera o'sishida gender tafovvutlarning ahamiyati 277
Yulchiboyeva Nazokatxon Iqboljon qizi

Bo'lajak musiqa o'qituvchilarining kreativlik sifatlarini rivojlantirishga ta'sir etuvchi pedagogik omillar 283
Omonov Xasanxon Sulaymonovich, Normuradova Nafisa Kuchkarovna

Maktabgacha yoshdagi bolalarning ekologik tarbiyasi – ijtimoiy pedagogik muammo sifatida 287
Kasimova Dilrabo Baxadirovna, Marjona Atoyeva Ismat qizi

Ilk yoshdagi bolalar psixologiyasi va rivojlanish xususiyatlari 291
Kayumova Nargiza Mirziyatovna, Ne'matjonova Gulzira Ne'matjon qizi

Jadid pedagogik tafakkurida "o'qituvchi" fenomeni 294
Xushbokov Oybek Uralovich

Maktabga tayyorlov guruhi tarbiyalanuvchilarida savol berish malakalarini shakllantirish 296
Erhanova Nasiba Absayitovna

Musiqiy ta'limda xalq va zamonaviy qo'shiqlar vositasida maktabgacha yoshdagi bolalarning etnomadaniy komponentlarni shakllantirish 298
Qurbanova Muslima Shavkatbek qizi

Umumta'lim maktablari o'quvchilarida tadbirkorlik ko'nikmalarini tarkib toptirish metodikasi (biologiya fani misolida) 300
Akmalova Farida Dilmurod qizi

Maktabgacha ta'limda adaptiv ta'lim texnologiyalari yordamida bolalar ijodkorlik ko'nikmasini shakllantirish mazmuni 304
To'xliboyeva Zuxra Abdumutal qizi

Maktabgacha yoshdagi iqtidorli bolalar bilan ishlashda ta'lim texnologiyasi 308
Xudoyberdiyeva Durdona Baxodir qizi

Pedagogik-psixologik qarashlarda otaning oiladagi o'rni haqidagi tasavvurlarni shakllantirish dinamikasiga oid fikrlar talqini 311
Karshiyeva Dilafruz Suyunovna, Maxamatova Munisa Mamirzo qizi

Boshlang'ich sinf o'quvchilariga ingliz tilini o'qitishning nazariy va amaliy asoslari 314
Axmatqulova Maxfuza Shuhrat qizi

Integrativ yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarda interpersonal intellekt ko'nikmalarini rivojlantirish ... 318
G'ulomova Oychehra No'monjon qizi

Etnomadaniy qadriyatlarni integratsiyalashgan ta'lim jarayonida maktabgacha yoshdagi bolalarga singdirishning samarali yo'llari 321
G'ulomxo'jayeva Mushtariy Elmurod qizi

Boshlang'ich sinf ona tili darslarida grafik organayzerlardan foydalanish 324
Iroda Isroilova

Buxoro iqlimi va tabiiy resurslaridan samarali foydalanish: ekologik va fizik-geografik yondashuv 329
Mardonova Saodat Muzaffarovna

Effective Traditional and Innovative Approaches in English Language Teaching: Evidence From EFL Classrooms 333
Yuldoshev Khaydarbek

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining lug'at boyligini rivojlantirishda lingvopedagogik yondashuvning nazariy-metodologik asoslari 336
Allayarova Sojida Umirzakovna

Механизмы использования цифровых педагогических технологий для обеспечения непрерывности образовательного процесса учащихся начальных классов в условиях длительного лечения 339
Турсунова Д. З., Холлиева Н. Х.

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNING EKOLOGIK TARBIYASI – IJTIMOIY PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA

Kasimova Dilrabo Baxadirovna
Nizomiy nomidagi O'z PMU,
Maktabgacha ta'lim nazariyasi va metodikasi kafedrasi katao'qituvchisi

Marjona Atoyeva Ismat qizi
Nizomiy nomidagi O'zPMU, Maktabgacha ta'lim yo'nalishi magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada ekologik muammolar va maktabgacha yoshdagi bolalarning ekologik ta'lim va tarbiyasini rivojlantirish. Ularda ekologik madaniyatni shakllantirishning pedagogik muammolari haqida bahs yuritilgan.

Kalit so'zlar: Maktabgacha ta'lim muassasasi, bola, ekologiya, ekologik tarbiya, ekologik ta'lim, ekologik madaniyat, pedagog.

Abstract: This article discusses environmental problems and the development of environmental education and upbringing of preschool children. They discussed the pedagogical problems of forming an ecological culture.

Key words: Preschool educational institution,child,ecology, environmental education, ecological culture, pedagogue.

Аннотация: В данной статье рассматриваются экологические проблемы и развитие экологического образования и воспитания детей дошкольного возраста. Они обсудили педагогические проблемы формирования экологической культуры.

Ключевые слова: Дошкольное образовательное учреждение, ребенок, экология, экологическое образование, экологическая культура, учитель.

KIRISH

Hozirgi zamondagi pedagogik yo'nalishdagi ilmiy tadqiqotlar shundan dalolat beradiki, tabiat insoniyat uchun nafaqat iste'mol manbai, balki uning ma'naviyatinio'stirish, estetik dunyoqarashini tarbiyalash, integratsiyalashgan ekologik madaniyatini shakllanishining muhim omili hamdir. Shu sababli tabiatning sofligini saqlash, uning unsurlarini boyitish, qo'riqlash, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish tizimini muntazam takomillashtirish mamlakatimiz ijtimoiy, iqtisodiy istiqbolini kafolatlabgina qolmay, shu bilan birga kelgusi avlodning ma'naviy kamolotini, shu jumladan ta'lim vositalari orqali tarbiyalanuvchilarda integratsiyalashgan ekologik madaniyatini ta'minlashgao'z hissasini qo'shadi.

O'zbekiston Respublikasi "Maktabgacha ta'lim tizimida ilk ekologik ta'limni takomillashtirish to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasida ekologik ta'limni rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida Vazirlar Mahkamasining 2019 yil 27 maydagi 434-son qarori asoslanib, maktabgacha ta'lim tizimida uzviylik asosida ilk ekologik tarbiyani ta'lim faoliyatini sivilizatsiyaning hozirgi va kelajakdagi holati o'rtasidagi bog'lovchi vosita sifatida ta'limiy faoliyat olib borildi. Pedagogning maqsadi ta'lim-tarbiyani asosi hisoblanadi, pedagog o'ziga xos shakl-usullar orqali insoni hayotga tayyorlaydi, inson bilim natijalarini tarbiyasida ko'rsatadi. Ta'lim malaka va ko'nikmalar orqali shaxsda tarbiyaning rivojlantirishdir.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Respublikamizda maktabgacha ta'lim sohasining rivoji, maktabgacha yoshdagi bolalar va ularning ta'lim-tarbiyasi masalalari hamda maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ekologiyaga oid beriladigan bilimlar haqida F.R.Qodirova, D.R.Boboyeva, Sh.A.Sodiqova, N.M.Kayumova, M.N.A'zamovalar ilmiy-tadqiqot ishlarini olib borganlar va ular uslubiy ta'minot masalalarigao'z hissasini qo'shgan olimalar sanaladi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarda atrof-muhitga mas'uliyatli munosabatni hamda ekologik tushunchalarni shakllantirishning turli yo'llari hamda muammolari bo'yicha respublikamizda M.X.Umarova, M.R.Xalilova, M.A.Rasulxo'jayeva, T.L.Xurvaliyeva, A.Q.Aymatov, N.J.Isakulova, G.O.Komilovalar tadqiqotlar olib borishgan.

Mustaqil davlatlar hamdo'stligi (MDH) olimlaridan V.P.Arsentiyeva, A.I.Vasilyeva, A.V.Zaporojets, V.V.Zotov, L.S.Ignatkina, N.N.Kondratev, S.N.Nikolayeva, D.F.Petyayev, Z.P.Ploxiy, E.V.Sokolov, E.F.Terentyeva, A.M.Fedotov, I.S.Freidkin, I.A.Xaydurova, T.V.Xristovlar maktabgacha yoshdagi bolalarda ekologik madaniyatning paydo bo'lishi va rivojlanishi, bolalarni tabiatni, yovvoyi va xonaki hayvonlarni kuzatishgao'rgatish masalalari, shuningdek, maktabgacha yoshdagi bolalarga ekologik ta'lim-tarbiya berish hamda tarbiyalanuvchilarni tabiat bilan uzviy aloqada ekologik rivojlantirish muammolari yuzasidan ko'plab tadqiqotlaro'tkazishgan.

Maktabgacha yoshdagi bolalarning aqliy rivojlanishi, idrok etishi, shuningdek, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tarbiyalanuvchilarning ekologik kuzatuvini tashkil etish hamda vizuallik muammolari bo'yicha rossiyalik olimlardan A.A.Verbitskiy, L.S.Vigotskiy, N.F.Vinogradova, V.Y.Drujinin, A.V.Zaporojets, N.G.Lavrentyeva, A.P.Malkina, A.K.Matveyeva, Y.L.Melkicheva, N.N.Poddyakov, S.L.Rubinshteyn, T.T.Sidelnikova kabi olimlar izlanishlar olib borishgan.

Xorijiy davlatlarda maktabgacha yoshdagi bolalarga ekologik ta'lim, atrof olam haqidagi tasavvurlarni shakllantirish yo'llari yuzasidan U.Bronfenbrenner, Dj.Xauson, F.Yansen, K.Singer, Dj.Tobin, D.Devidsonlar ilmiy izlanishlar qilishgan.

Tarbiyalanuvchilar bilan ta'limiy ishlarni olib borganda ularga eng birinchi navbatda ekologik terminlarning mohiyati to'g'risida quyidagi tushunchalarni berish maqsadga muvofiqdir:

Ekologiya (yun. oikos – uy, turar joy va logiya – ta'limot) – organizmdan har xil darajada yuqori turadigan sistemalar: populyatsiyalar; biotsenozlar; biogeotsenozlar va biosferaning tuzilishi, ularda kechadigan jarayonlarnio'rganadigan biologik fanlar majmui.

Ekologiya termini – 1866 yilda nemis olimi E.Gekkel tomonidan fanga kiritildi va uni tirik organizmlarning atrof-muhit bilan munosabatlarini belgilash uchun taklif etdi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

"Respublikamiz mustaqillikka erishgandan so'ng, ekologik tarbiyada xalq pedagogikasidan foydalanishga katta e'tibor berib kelinmoqda. Atrof – muhitni muhofaza etish, moddiy boyliklardan oqilona foydalanishga oid tarbiyani milliy qadriyatlar va an'analar, sharqona urf – odatlar orqali berish ehtiyoji paydo bo'ldi.o'qituvchining bolalarga ekologik ta'lim va tarbiya berishda xalqimizningo'ziga xos milliy tarbiyasidano'rinli foydalanishi yaxshi samara beradi. Milliy tarbiyamizda to'rt narsa, er, suv, tuproq, havo muqaddas hisoblangan. Xalqimiz juda qadim zamonlardan suvga e'tiqod qo'yib, yozning eng jazirama kunlarida "Suv sayli"o'tkazgan. Ota – bobolarimiz "Suv tabiat in'omi, hayot manbai", deb bejiz aytishmagan. Har tomchi suvni gavhardek qadrlab, bog' – rog'lar yaratishgan. Biz esa suvdan xo'jasizlarcha foydalanishimiz natijasida Orol muammosining tug'ilishiga sababchi bo'ldik. Sirdaryo va Amudaryoning belgilangan erga to'la etib bormasligi natijasida buguno'rta Osiyo uchun ahamiyatli bo'lgan Orolning butunlay yo'qolish xavfi bo'ldi".[1]

Maktabgacha yosh ekologik madaniyatni shakllantirishda eng ma'qul davr hisoblanadi. Bu yoshda bolaning dunyoqarashi va ongi, odob-axloq me'yorlari rivojlanayotgan bo'ladi. Bu yoshda inson, bola go'zallikka, jonli va jonsiz tabiat bilan hamohang bo'lishga, jamoaviy va do'stona munosabatlarga tayyorlik, ruhiy yuksalish vao'zini anglashga, olamni chegaralarsiz qabul qilishga, yuksak axloqiy sifatlarga intiladi. Bolao'zgalarning qayg'usini his qiladi,o'zning va boshqalarning adolatsizligini og'ir qabul qiladilar, kattalarning yaxshi ishlariga va sifatlariga taqlid qiladilar. Bolaning beg'ubor qalbi moddiy va ruhiy olamnio'zida birlashtiradi. Mana shu birlashuvsiz bolada ekologik dunyoqarash va ongni shakllantirish imkonsiz.

Bolalarga ekologik tarbiya berish bir qancha yo'nalisharga bo'linadi. Quyida biz ularni ba'zilari haqida ma'lumotlar keltiribo'tamiz:

1. Tarbiyalanuvchilarni yashab turgan joyidagi tabiatimiz boyliklarini tejab – tergashga, uni muhofaza qilishgao'rgatish.
2. Tarbiyalanuvchilarnio'zo'quv muassasalarini va uning tevarak – atroflarini ko'kalamzorlashtirish va obodonlashtirish, mevali va manzarali daraxtlar ekishgao'rgatish.
3. Tarbiyalanuvchilarda hiyobonlarni, suv havzalarini ozoda saqlash ko'nikmalarini shakllantirish.
4. Ekologik dunyoqarashni yuksaltirish.
5. Ekologik madaniyatni shakllantirish.
6. Ekologik savodxonlikni yuksaltirish.

---

1 Зиёмуҳаммадов Б. Педагогика. Тошкент: Турон – Иқбол, 2006, - Б. 112.

7. Tarbiyalanuvchilar ongida atrof – muhit va uning shaxs ma'naviy dunyosiga ta'siri haqidagi tasavvurlarni shakllantirish.
8. Tarbiyalanuvchilar ongida tabiat va uning jamiyat taraqqiyotidagio'rni haqidagi tasavvurlarni paydo qilish.
9. Tarbiyalanuvchilarga ekologik tarbiya berishda maktabgacha ta'lim muassasalari va oilao'rtasidagi umumiylik va xususiylik.
10. Tarbiyalanuvchilar ongida atrof – muhit muhofazasida bolalarning vazifasi haqida tasavvur hosil qilish.
11. Tarbiyalanuvchilar ongida tabiatni muhofaza qilishda ota – ona ibrat – namunasi haqidagi tasavvurlarni hosil qilish.
12. Tarbiyalanuvchilarni oiladagi,o'quv muassasasidagio'simliklar va hayvonot dunyosini e'zozlashgao'rgatish, jonivor va qushlarni parvarish qilishdagi bilim va ko'nikmani yuksaltirish.
13. Tarbiyalanuvchilarga ekologik tarbiya berishda milliy an'ana va urf – odatlarni tiklashga e'tiborni qaratish.
14. Tarbiyalanuvchilarga ekologik tarbiya berishda to'garaklardan foydalanish va ularda "Tabiat va inson", "Ekologiya va inson", "Orol madad so'raydi", "Tabiatni e'zozlaylik", "Suvni muqaddas deb bilaylik" va shu kabi mavzularda davra suhbatlari uyushtirish. Ushbu yo'nalishlar bo'yicha ish olib borish orqali ota – bobolarimizning azal – azaldan tabiatga yuksak mehr va ehtirom ko'rsatishganligini tarbiyalanuvchilar ongiga singdirish mumkin.

Hozirgi vaqta O'zbekistonda ekologik madaniyatni rivojlantirish maqsadida bir qancha loyihalar olib borilmoqda. Misol sifatida, YXHT loyihalari Koordinatorining idorasi, Maktabgacha ta'lim vazirligi, "SVB Advisory" Britaniya-O'zbekiston barqaror rivojlanish kompaniyasi va "Hashar Week" ijtimoiy loyihasi bilan birgalikda O'zbekiston Respublikasida mavjud maktabgacha ta'limda ekologik ta'lim va tarbiyani joriy etish dasturini boshladi. Loyiha doirasida "Qiziqarli chiqindi" didaktik o'yinini va o'qitish metodikasini aprobasiyasi uchun maktabgacha ta'lim tashkilotlari tanlab olindi. Maktabgacha yoshdagi bolalarni turli xildagi chiqindini saralashga, chiqindi bilan to'g'ri ishlashga o'rgatishga, shuningdek bolani mehnatga o'rgatishga qaratilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tabiatga yaqin inson o'z ona zaminiga muhabbatli, ma'naviy- ruhiy jihatdan boy, nafis didli shaxs bo'ladi. Shu bois bunday shaxslami tarbiyalashda quyidagilarga alohida e'tibor qaratish maqsadga muvofiq bo'ladi, degan fikrdamiz:

- bolalarimizda atrof-muhitga bo'lgan daxldorlik munosabatini shakllantirish uchun, milliy qadriyatlarimizga, ajdodlarimizdan qolgan urf-odatlarimizga e'tibor qaratish zarur;
- farzandalarimizning yurt taraqqiyoti uchun mas'ul shaxslar sifatida kamol topishida - yer, suv, va uning ne'matlaridan ehtiyotkorlik, tejamkorlik va sarhisoblik bilan foydalanish, ya'ni uvolga yo'l qo'ymaslik ko'nikmalarini ulaming kundalik hayotida singdirish, bu xatti- harakatlarda shaxsiy namuna amallarini ko'rsatish;
- bolalarimizning ma'naviy-ma'rifiy tarbiyasini tabiat va lining ne'matlari bilan bog'lab rivojlantirish;
- bolaning sog'lom turmush va ekologik odobining har tomonlama shakllanishida, suv, tuproq, havoni ifloslantirmaslik,o'simlik va hayvonot olamining rang-barangligini saqlashgao'z hissasini qo'shish kabi shaxsiy ekologik pozitsiyasini tarbiyalashga qaratish;
- ta'lim maskanlarida bolalaming guruhi va yoshiga qarab qiziqarli suhbatlar tashkil etish, ulaming asosida tarixiy, ilmiy va diniy ta'limotlarga oid saboqlar bo'lishiga e'tibor berish lozim.

Bular orqali biz bolalarga atro-muhitga bo'lgan munosabatinio'zgartiramiz,tabiatdagi barcha narsalarga ehtiyotkorona munosabatda bo'lishadi. Zero, tabiatni avaylamoqo'zini avaylamoq, kelajak uchun xavfsiz hayot qurmoqdir.

Yana shu bilan bir qatorda biz maktabgacha ta'lim tarbiyalanuvchilariga ekologik madaniyatni ham shakllantirishimiz lozim. Ekologik madaniyat o'zi nima va ekologik madaniyatni tarbiyalashning mazmunio'z ichiga nimalarni oladi? Biz bu savolga quyidagicha javob bersak bo'ladi:

Ekologik madaniyat – kasbiy faoliyatda qaror qabul qilish uchun ekologik javobgarlikni his etish, tabiat muhofazasi sohasidagi bilimlarga egaligi, jahon va hududiy darajada ekologik muammolarni ochishda qatnashishga tayyorgarligi.

Ekologik madaniyatni tarbiyalashning mazmuni quyidagilarnio‘z ichiga oladi:

1. Atrof – muhit va uning shaxs ma’naviy dunyosiga ta’siri;
2. Tabiat va uning ahamiyatini anglash;
3. Tabiatga muhabbatni rivojlantirishda maktab va oila hamkorligi;
4. Atrof – muhit muhofazasi, bunda bolalarning vazifalari; Tabiatga ongli munosabat jarayonida o‘quvchilarning dunyoqarashini kengaytirish;
5. Yoshlarni ekologik tarbiyalashda milliy an’ana va udumlarni qayta tiklash, ularga e’tiborni kuchaytirish.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytganda, ekologik ta‘lim va tarbiya -bu insonni tabiatga qadam qo‘ygan vaqtdan boshlab, butun hayoti davomida tabiatdan ongli ravishda foydalanishga, psixologik, axloq-odob yuzasidan xalqimizning tabiatga hurmat va e’tibor bilan qaraydigan urf odatlarini, udumlarini tarbiyalash, tabiiy boyliklarni ko‘paytirish, bog‘u-rog‘lar, gulzorlar tashkil qilishga undashdan, uning qalbida yaxshi xislatlar uyg‘otishdan iboratdir. Alloh bizga bergan har bir ne’matidan unimli foydalanishimizdir. Ekologiya va atrof-muhit bu biznio‘rab turgan borliqdir. Undagi har bir narsani,o‘simliklarni, jonzotlarni asrash ularha e’tibor qaratish, parvarishlashlozim. Yer osti va yer usti boyliklarimizdan oqilona foydalanishimiz kerak. Ekologiyaga zarar keltiradigan ishlarni ya’ni suvlarga axlat tashlamasligimiz, oqava suvlarni tejab ishlatishimiz, daraxtlarni kesisho‘rniga ularni yanada ko‘paytirishimiz, xazonlarni yoqmasligimiz darkor.

Biz bu ishlarni bajarish orqali ekologiyamizga ya’ni ona tabiatimizga ozgina bo‘lsa hamo‘z hissamizni qo‘shgan hisoblanamiz!

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Benson J. Teaching and Researching Autonomy in Language Learning. – 2nd ed. – London : Routledge, 2011. – 304 p.
2. Brown H. D. Language Assessment: Principles and Classroom Practices. – 2nd ed. – New York : Pearson, 2016. – 448 p.
3. Harmer J. The Practice of English Language Teaching. – 5th ed. – Harlow : Pearson Education, 2015. – 448 p.
4. Murphy R., Rodríguez-Manzanares T. Strategies and Practices for Online Language Teaching // Canadian Journal of Learning and Technology. – 2008. – Vol. 34, No. 1. – P. 1–20.
5. Richards J. C. Key Issues in Language Teaching. – Cambridge : Cambridge University Press, 2015. – 318 p.
6. Warschauer M., Kern R. Network-Based Language Teaching: Concepts and Practice. – Cambridge : Cambridge University Press, 2000. – 256 p.
7. Stockwell G. Using Mobile Phones for Vocabulary Activities: Examining the Effect of the Platform // Language Learning & Technology. – 2012. – Vol. 16, No. 3. – P. 1–23.
8. Salmon G. E-Moderating: The Key to Teaching and Learning Online. – 3rd ed. – London : Routledge, 2011. – 256 p.
9. Liaw S.-S. Investigating Students’ Perceived Satisfaction, Behavioral Intention, and Effectiveness of E-Learning: A Case Study of the Blackboard System // Computers & Education. – 2008. – Vol. 51, No. 2. – P. 864–873.
10. O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi vazirligi. Raqamli ta’lim texnologiyalari va ularning pedagogik samaradorligi bo‘yicha tavsiyalar. – Toshkent, 2020. – 56 b.

13.00.00	Pedagogika fanlari
13.00.01	Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02	Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
13.00.03	Maxsus pedagogika
13.00.04	Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05	Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06	Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqichlari bo'yicha)
13.00.07	Ta'limda menejment
13.00.08	Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09	Ijtimoiy pedagogika
07.00.00	Tarix fanlari
19.00.00	Psixologiya fanlari
01.00.00	Fizika-matematika fanlari
02.00.00	Kimyo fanlari
03.00.00	Biologiya fanlari
09.00.00	Falsafa fanlari
10.00.00	Filologiya fanlari
11.00.00	Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №2(1)

© Materiallar koʻchirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida koʻrsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan
Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№C–5669363 reyestr raqami tartibi boʻyicha roʻyxatdan oʻtkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.